

KEMAL BURKAY'LA MAZGİRT HATIRALARI

ŞÜKRÜ ASLAN*

Mazgirt üzerine bir kitap hazırlamaya karar verdiğimiz zaman aklıma gelen ilk isimlerden birisi Kemal Burkay idi. Zira Mazgirtli ve uzun yıllar Türkiye'deki politik muhalefetin aktif bir kurucu aktörü olmuştu. Sadece Kürt coğrafyasında değil, genel olarak Türkiye ve yurtdışında da yaygın şekilde tanınıyordu. Dolayısıyla bütün bu tecrübeden ve özellikle 80'li yaşlarında biri olarak Kemal Burkay'ın Mazgirt'e dair söyleyecekleri önemliydi.

Yıllar önce derlediğim *Herkesin Bildiği Sır: Dersim* adlı kitaba bir bölüm yazmış, ama yüz yüze gelme fırsatımız maalesef olamamıştı. Şimdi Mazgirt kitabı vesilesiyle bir araya gelmek için çok istekliydim. Kendisini aradım, görüşme dileğimi ilettim. Ankara'da yaşadığı için oraya da gelebileceğimi söyledim. Nazik şekilde, yorulmamı istemediğini ve zaman zaman İstanbul'a geldiğini; bu gelişlerin birinde görüşebileceğimizi söyledi. Sonra Covid-19 süreci, Kemal Bey'in, İstanbul'a gelişi bir yana, kıpırdamasını da neredeyse olanaksız kıldı. Böyle olunca bizim görüşmemiz giderek zamana ve belirsizliğe kaldı. Sonunda 24 Kasım 2020 tarihinde Ankara'da kendisini ziyaret etme konusunda mutabık kaldık.

Ankara'daki görüşmemize ikimizin de ortak tanıdığı olan ve aynı zamanda Kemal Bey'in yol arkadaşı Kenan Özer aracılık etti. Bir kitap me-

---

* Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü.

kâni olan Özgürlük Yolu Vakfında 'sosyal mesafeyi ihmal etmeden', Mazgirt üzerine yaklaşık üç saat süren oldukça yararlı bir görüşme yaptık. Çocuk gözüyle, gençlik gözüyle ve şimdi de bir 'kideimli büyüğümüz' gözüyle bize Mazgirt'i anlattı.

Bahse konu görüşmeyi yaptığımızda 'Anılar' dizisinin beşinci kitabını hazırlıyordu. Yaptığımız görüşmenin notlarını derlemeye devam ettiğim günlerde, 2021 Mart ayında 5. Cilt de yayınlandı. Kemal Bey, her zamanki nazik düşüncesiyle bu cildi de imzalayarak bana gönderdi. Her biri yüzlerce sayfalık önceki kitaplarını da ilgi ve merakla okudum. Onlardan özellikle ilk kitabı, çocukluk ve ilk gençlik yıllarına dair hatıralarını içerdiği için Mazgirt ile ilgili çok kıymetli bilgiler vardı. Bu nedenle bu söyleşi notlarını derlerken söz konusu 'anılar'ından da istifade ettim. Başka bir deyişle yazılı ve sözlü anlatılarını birlikte değerlendirme imkânı oldu. Böylece (ve umarım), hem Kemal Burkey'in Mazgirt'ini hem de Mazgirt'in Kemal Burkey'ini bir arada anlatan bir metin ortaya çıktı

Söyleşimiz bu metinde olduğu gibi verilmiştir, ama elbette hem Kemal Burkey'in düşünce dünyasına ve pratiğine dair bazı izlenimlerim hem de yazdıklarını okurken oluşan fikirlerimin karışımı biçiminde bazı tespitlerim de oluştu ve onları da bu yazının sonunda elden geldiğince ifade etmeye çalıştım.

Bugün 24 Kasım 2020 Kemal Burkey'in Ankara'daki ofisindeyiz. Bizi kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. Mazgirt ile ilgili bir kitap hazırlıyoruz. Kemal Burkey'siz bir Mazgirt kitabı olamaz. Bize Mazgirt'i anlatmanızı rica edeceğim. Söz sizde.

Mazgirt benim ilçem, çocukluğum orada geçti.¹ Gençlik dönemimde, yaz tatillerinde, özellikle köyüm Kızılkale'ye (Dirban) gidip geldim. Daha

---

¹ Kemal Burkey anılarında dokuz kardeşin altıncısı olduğunu belirterek şu bilgileri verir: "Biri oğlan, üçü kız dört kardeşim daha bebekten öldüler. Kardeşlerin ilki M. Ali ağabeyim ise genç yaşında askerde yakalandığı zatürreden öldü. Ancak dördümüz; Mustafa, İnci, ben ve Safiye uzun ömürlü olabildik. Benden önce doğup bir yaşını tamamlamadan ölen ağabeyimin adını vermişler bana. Benden sonraki kardeşimin adı Arif'ti. Çiçek hastalığı tüm köyü sarmıştı. Çiçek hastalığından öldü. Çiçek çıbanı tüm bedenini sarmıştı. Babam onu rahatlatmak, yaralarını yumuşatıp kaşintıyı azaltmak için ılık süt çimdirdi. Ama sütün, be-

sonraları da Tunceli’de avukatlık yaptığım dönemlerde seçimler sırasında ve diğer siyasi çalışmalar nedeniyle Tunceli’nin pek çok yöresine gittiğim gibi Mazgirt tarafına da birçok kez gittim. Bu nedenle Mazgirt’le ve köyleriyle ilgili olarak epeyce bilgilerim var.

Tunceli’nin ya da tarihi ve asıl adıyla Dersim’in ilçelerinin ortak yanlarının yanı sıra her birinin kendisine özgü yanları da var. Coğrafi olarak, tarihsel bakımdan, demografik, yani nüfus yapısı ve başka yönlerden farkları da var. Mazgirt’i de diğer ilçelerden ayıran bazı özellikleri var. Mazgirt, Nazımiye ve Pülümür ilçeleriyle birlikte, “Doğu Dersim” diye nitelenen coğrafi bölgede yer alıyor ve güneye doğru Elazığ sınırına düşüyor. Kuzeyindeki Nazımiye ve Kalan’la Mazgirt’i ayıran ve bir testere ağzını andıran Mazgirt sıradağları vardır. Ben şiirlerimde onlardan söz etmişimdir. Ünlü Düzgün Dağı da onlardan biridir.

Mazgirt yöresi kuzeye doğru daha çok ormanlıktır. Meşe ormanlarıyla kaplıdır. Bu yörede ekonomik bakımdan hayvancılık önem taşıyor ve özellikle de keçi beslenir. Bu yörede yaygın olarak Hıran Aşiretinin köyleri vardır. Ama güneye, yani Elazığ’a doğru yumuşak eğimli ve tarıma elverişlidir. Burası Çarsacak mıntıkasıdır. Mazgirt yöresi, kuzeyine düşen merkez ilçe (Kalan) ile Nazımiye ve Pülümür’e oranla fazla dağlık ve sarp olmadığı; derin vadilerle, çaylarla, ırmaklarla kaplı bir bölge olmadığı ve tarıma elverişli olduğu için eski çağlardan beri yerleşim yeri olmuştur. Nitekim Mazgirt bölgesinde Urartulardan kalan kaleler var. Mazgirt Kalesi, merkeze yakın Kale köyünün kalesi, doğuya doğru Peri Suyu üzerinde, Karakoçan sınırında Bağın Kalesi bunlardan birkaçı. Bu kaleler birbirine benziyorlar, tümü de taştan yapılmışlar. Mazgirt Kalesine uzun bir taş merdivenle çıkılıyor, bir mağaradan geçilip gidiliyor. Kale köyünün kalesinde Urartulardan kalma yazıtlar var. Mazgirt Kalesi MÖ 9. yüzyılda, yani 2900 yıl önce yapılmış. Kale köyündeki kale de öyle. Urartu Kralı Menuas zamanında yapıldığı söyleniyor. O dönemden kalma çivi yazısıyla yazıtlar var; bu yazıtlardan bazıları şu anda Elazığ’da, Harput’taki müzede imiş.

---

denine dökülmesiyle daha da fenalaşıp can vermesi bir oldu. Taze çocuk bedeninin soluğu bugün gibi aklımdadır. O yıl pek çok çocuk çiçekten öldü ya da kör oldu” (K. Burkay, *Azırlar Belgeler*, Cilt 1, Deng Yayınları, 2002, s. 13-14).

Bazı tarihçiler Mazgirt isminin aslında Menazgirt olduğunu dile getiriyorlar. Ünlü Kürt şairi ve aynı zamanda Kürt tarihi yazarı da olan Cigerhun (Cigerxwin), üç ciltlik tarihinde bundan söz eder. Menazgirt ismi ise Urartu Kralı Menuas'tan gelmiş olabilir. “Girt” takısı başka isimlerde de var. Muş'un Malazgirt'i benzer bir isim taşıyor. Yine Pertek yöresinde Vasgirt diye bir köy var. “Girt” takısı hangi dildedir; Urartulardan mı kalmadır, Kürtçe mi, yoksa başka bir dilden midir, bilmiyorum. Ama Kürtçede “almak” anlamına geliyor. Cigerhun tarihinde Mervaniler döneminde, onların sarayında Menazi adında bir şair ve bilginin olduğunu söyler. Sarayda kâtiplik yapan, mektuplar yazan biridir. Cigerhun, söz konusu Menazi adlı kişinin Muş Malazgirt'inden değil, Harput yöresi Mazgirt'inden olduğunu söyler. Mervaniler 10. ve 11. yüzyıllarda Diyarbakır ve Silvan'da hüküm sürmüş bir Kürt krallığıdır. Menazi iki sefer elçi olarak İstanbul'a, Konstantinopol Rum Kralına gönderilir. O, bu gezileri sırasında epeyce elyazması kitaplar sağlamış ve bu kitapları Diyarbakır ve Silvan'da iki camiye bağışlamış. Bu kitapların hâlâ durduğu ve “Menazi Kitaplığı” adını taşıdığı söylenir. El Menazi'nin asıl adı Ehmet baba adı Sılık'mış. “Sılık” bir Kürt ismi, bizim yörede hâlâ vardır. Kürtler eskiden soyadı olarak genellikle yaşadıkları yerin, aşiretin adını alırlardı. Türkiye dışında hâlâ da öyledir. Böylece “Menazi” adı “Menazlı” (Menazgirtli) anlamına geliyor. Bütün bunları şunun için anlatıyorum: Mazgirt kelimesinin kökeninde “Menaz” ya da “Menas” olabilir. Bu da Urartu Kralı Menuas'tan gelmiş olabilir.

Mazgirt yöresinde adını saydığım kalelerin dışında da tarihsel kalıntılar olduğunu düşünüyorum. Bölge yeterince araştırılmış değil. Dersim yöresi bir bütün olarak araştırılmadığı gibi. Mazgirt yöresi de yeterince araştırılıp tarihsel eserleri, tarihsel geçmişi yeterince ortaya konmuş değil. Mesela bizim köyümüz Dırban'ın üst tarafında “Sava” denen bir tepe var. 1.800 metre yüksekliğindedir. Orada Şah İsmail'in mezarı olduğu söylenir ve ziyaret yeridir. Tepede yıkılmış taşlık bir kulübe var. Şah İsmail'in mezarının gerçekten orada olduğunu sanmıyorum. Bu bir efsane olabilir. Böylesi ünlü kişilere ait birçok yerde mezarlar olduğu söylenir.

Yine köyümüzün üst tarafında *Dêdar* diye bir yer var. Kürtçe “Ana Ağaç” demek. Burası da *Sava* gibi bir ziyaret yeridir. Köylüler genelde sonbahar mevsiminde oraya gider ve kurban keserler. *Dêdar*'da yıkıntılar var.

Kesilmemiş, yaşlanmış, kutsal bilinen meşe ağaçları var. Ben yurtdışından dönüşümden sonra Dêdar'a iki kez gittim ve ilgimi çekti. Tam tepede kesme taştan yapılmış görünümü veren kalıntılar var. Bir avlu çevresini andıran çok belirgin izlere rastladım. Onların resimlerini çektim. Size vereceğim onları. Orada geçmişten kalan bir kale ya da kutsal bir mekân olduğunu düşünüyorum. Bir manastır da olabilir. Ermeniler de o bölgede bir dönem yaşamışlar. Bizim köyde, yani Dırban'da eskiden Ermeniler de varmış. Benim çocukluğumda onlardan yalnızca bir aile kalmıştı. "Mala Qami Fille", yani "Ermeni Kamer Ailesi" deniyordu onlara. İki kardeşlerdi. Sonra göç edip başka taraflara gittiler. Alevi ve Kürt olmuşlardı, ama Ermeni asıllı oldukları biliniyordu. Bizim köyde yine "Bêdera Fillan" (Ermeni Harmanı) denen bir yer de var. Çevre köylerde de yer yer Ermeni ve Kürtler yan yana yaşamışlar. 1. Dünya savaşı sırasındaki kıyım ve sürgünden Dersim yöresindeki Ermeniler pek etkilenmemişler. Kürtler Ermeni komşularına dokunmamış ve onları korumuşlar. Bu yöredeki 20 bin kadar Ermeni, 1. Dünya savaşında bölgeye giren Rus ordusu geri çekilirken onlarla birlikte geçip Ermenistan'a gitmişler. Benim sözünü ettiğim kalıntılarsa daha eski dönemlere ait olabilir. Belki Ermenilere, belki Kürtlere ait kutsal bir mekân... Araştırılması gerekir.

Yine bizim köyün alt tarafında, bizim köyle Sörek ve Lamk köyleri arasında bir kanyon var. Bizim köyde, *Sava*'dan gelip aşağı doğru akan dere orada bir kanyon oluşturmuş. Kim bilir milyonlarca yıl içerisinde... Her iki yanda dere yatağından 70-80 metre yüksekliğe ulaşan uçurumlar oluşmuş. Xirêwe (Harabe) diyoruz oraya. Her iki yanda mağaralar var. Bu mağaralardan bir tanesi doğu yönünde 5-6 kilometre ötedeki Kardere'den çıkıyormuş. Bu mağaraların Antik dönemde yerleşim yeri olduğu sanılıyor. Yüksek kayaların kovuklarında arılar yer yer büyük kitleler halinde yuva yapmışlar. Onların yaptığı bal kayalardan aşağı doğru akar, uzaktan bile görünür. İnsanlar gidip türlü biçimlerde o balı toplamaya çalışırlar.

Bu yazın ben köydeyken bilgi aldık: Karayolları bu kanyonun bir ucundan başlamış, taşocağı kuruyor. Oraya gittim resim çektim, haber yapıp yayınladım. O çevrede başka duyarlı ve bilinçli insanlar daha önce bu konuda harekete geçmişler. Kanyonun tarihi ve turistik değeri, doğal güzelliği var. Oraya taşocağı yapmak akıl alacak iş değil. Ama bildiğiniz gibi bu

ülkede benzer birçok tahribatlar yapılıyor. Doğal güzellik ve tarihi değer demeden, kanyon, ırmak boyları maalesef tahrip ediliyor. Bu taşocağı daha önce de işletemeye açılmış ve kanyonun güney ucunu bozmuşlar. Umarım ki çevre halkının tepkileri sonucunda geri kalanını tahrip etmezler.

Mazgirt'in doğu ve güney kesiminde, kaynağını Nazimiye yöresinden alan Peri Suyu (Çayı), Batı yönünde ise Munzur Irmağı sınırlar. Bu ikisi Peri Kasabasının yakınında birleşerek batıya doğru akar ve Pertek civarında Murat Irmağı ile birleşirler. Murat ise daha sonra Karasu ile birleşip Fırat adını alır.

Demin de söylemiştim, Mazgirt yöresi, özellikle "Çarsancak" diye adlandırılan güney kesimi tarıma elverişlidir. Burada arpa, buğday, pamuk, susam, kenevir ve bakliyat yetişir. Şimdi şeker pancarı da var. Çarsancak köyleri benim çocukluğumda Türk asıllı beylerin mülkü idi. Onlar Osmanlı döneminde mi, Selçuklu döneminde mi bu topraklara sahip olmuşlar, bilemiyorum. Bizim Kürtler onlara marabalık yaparlardı. Ama sonradan beyler topraklarını sattılar, bu toprakları işleyen Kürtler ve çevre aşiret insanları tüm toprakları satın aldılar, beyler ise göç edip gittiler.

Mazgirt'in güneybatı ucuna düşen Peri Kasabasının halkı esnaf ve zanaatkârdırlar. Tekstil, çömlekçilik, marangozluk, çilingirlik işi ile uğraşırlar. Benim çocukluğumda çevrenin zanaat işini onlar karşılardı.. Saban demiri, testi, çanak-çömlek ve benzeri şeyleri de karşılardı. Aslında bunların Ermeni olduğu söylenir. Ama sonradan Türkleşmişler. Yani göç etmeyip kalan Ermenilerin bazıları duruma ve yerine göre Kürt-Alevi olmuş, bir bölümü ise Sünni-Türk... Bu durum kısmen batıdaki Çemişgezek'te, Elazığ ve Tunceli merkezde de var.

Mazgirt yöresi Peri Kasabası dışında, nüfus yapısı olarak Kürt-Alevidir. İlçenin üç büyük aşireti (Hıran, Şadi ve İzol), Dersim'in diğer yörelerinde konuşulan ve Zazacanın bir şivesi olan "Dımılı"den farklı olarak Kurmanci lehçesini konuşurlar.

Peri Suyu'nun öbür geçesinde, yani Elazığ'ın Karakoçan, Palu ve Karaoğuz tarafında da Şadililer var. İlginçtir, Karakoçan yöresindeki Şadililer Sünni'dir. Malatya ve Siverek yöresindeki İzollar Sünni'dirler. Ama bizim Mazgirt yöresindekiler Alevi. Bu da şunu gösteriyor: Kürt aşiretleri bu-

lundukları yerlere göre, hem inanç hem de mezhep değiştirmişler. Mesela Kürt aşiretlerinin eskiden Ezidi olan bir bölümü, özellikle Serhad yöresindekiiler zamanla, baskılardan dolayı Müslümanlaşmışlar. Osmanlı döneminde de Kürt aşiretleri, yine yerine göre Şii ya da Alevi olmuş, yerine göre Sünni olmuşlar. Bu da anlaşılır bir şeydir.

Pertek yöresinde de Kurmanci konuşulur. Bu ilçede yaygın olan Pilvenk Aşireti, Şadi Aşiretinin bir koludur. Şadi büyük bir aşirettir. Başka yerlerde de vardır. Mesela Karlıova'da da var. Erzurum'da da var. Daha doğuda Çaldıran'da, Horasan'da var. Hani bizim Alevi dedeler derler ya, "Biz Horasan'dan geldik" diye... Hayır, Horasan'a gitmişiz ve üstelik de Horasan'da bir Şadi Konfederasyonu var. Horasan'da, ayrıca bu bölgeden göç etmiş başka aşiretler, Karaçorlular, Keykanlılar var. Osmanlı-İran çatışmaları sırasında bazı aşiretler baskılardan bunalarak bu bölgeden göç edip İran'a gitmiş, Şahlara sığınmışlar. Onlar da sığınanları götürüp Türkmenistan sınırında Horasan'a yerleştirmişler.

Mazgirt yöresindeki ekonomik ve sosyal hayata gelince, Anılarımın 1. cildinde bu konuda epey bilgi var; yöre halkının yaşam tarzına, inançlarına, ekonomik durumuna ilişkin olarak. Bizim çocukluğumuzda söz konusu Kürt köylerinde kapalı ekonomi ilişkileri hâkimdi. Pazar ilişkileri son derece sınırlıydı. Köylüler çoğu zaman giyimlerini el dokuması ile kendileri yaparlardı. Dışarıdan pek az şey alıyorlardı: Şeker, gazyağı; kazma, kürek, saban demiri gibi bazı aletler; testi, çanak çömlek... Onun dışında kendileri üretip kendileri tüketiyorlardı. Tahıllarını kendiler üretip evlerini kendiler yapıyorlardı. Kendi malzemeleriyle, kavak, söğüt, taş, kerpiç...

Köyünüzde bahsettiğiniz o iki Ermeni aile, köyünüzden gitmemiş, kalmışlar Alevileşmişler yani. O aileler hâlâ Mazgirt'te yaşamaya devam ediyorlar mı?

Onlar önce Sörek köyüne sonra Karakoçan'a geçtiler. Ben onların birini, 1980 darbesi sonrasında, Almanya'da gördüm. Bir Newroz toplantısı sırasında yanıma geldi. "Kemal Ağabey beni hatırladın mı?" dedi. "Ben Qemi Fille (Ermeni Kamer)'gillerdenim, şimdi Karakoçan'da kalıyorum" dedi. Hatırını sordum. Onun dışında da Tunceli merkezde bazı insanların Erme-

ni olduklarını biliyorum. Onların bazıları Almanya'ya geçtiler. Orada açıkça Ermeni olduklarını söylemeye başladılar. Baskı kalmamıştı üzerlerinde. Dersim'de Ermeni olduklarını söylemeye çekiniyorlardı. Biri Baki Devletli idi. Hatıralarımda ondan bahsediyorum. Ben orada TİP'i örgütlediğim zaman onunla karşı karşıya geldim. Bir gün kendisine "Baki Devletli, dedim, sen niye bize karşısın? Biz Ermenilere karşı değiliz, sosyalistiz. Bize göre bütün halklar kardeştir. Ben Ermeni halkının uğradığı baskılardan dolayı üzgünüm. Sen niye bize karşısın?" Ağlamaklı oldu. "Bizi zaten Ermeni biliyorlar, bir de komünist deseler anamızı ağlatırlar" dedi. Ben de, "Sana komünist ol diyen yok, gelip de TİP'e üye olman şart değil; ama bize karşı olman da gerekmiyor," dedim. Hani TİP'e de komünist diyorlardı ya... Hâlbuki biz sosyalist bir partiydik; yani o kadar radikal değildik.

Siz ilkokulu nerede okudunuz?

İlkokulun ilk üç sınıfını babamın eğitimlik yaptığı Canik Köyünde okudum. Mazgirt'in bir köyü, bizim köye yakın. Dördüncü sınıfı Bucak merkezimiz Muhundu'da okudum. Beşinci sınıfı Dırban'da, yani kendi köyümüzde okudum.

Birkaç cümle ile okul günlerinizi anlatır mısınız?

Babam Akçadağ Köy Enstitüsünde açılan eğitim kursuna katılmıştı. Bizim köyde Arap harfleriyle eğitim yapan bir okul varmış; babam orada eğitim görmüş ve askerlikte çavuşluk yapmıştı. Bu nedenle eğitim kursuna çağırılmışlar. Altı aylık kurstan sonra eğitim oldu. İlk tayini Canik'e çıktı. 1941-42 idi sanıyorum. Orada ilk üç yıl Mustafa ağabeyim okudu. Daha sonra ben ve İnci Ablam okuduk. İlk yıllarda bir okul binası yoktu, bir köy evinde eğitim veriliyordu. Sonra köye bir okul binası yapıldı ve biz de ailecek lojmana taşındık. Canik'in yanı sıra, Kardere, İsnis, Hodan, Akkilise köylerinden de öğrenci alınıyordu. Üç yıllık eğitimli okulu bitirince Muhundu'ya² gittim. Beşinci sınıfı ise Dırban'da, kendi köyümüzde okudum.

---

² Kemal Burckay, anılarında o dönemin Muhundu'su için şunları yazar: 'Muhundu 200 hane-ye yakındı. İçinde iki derenin birleştiği geniş bir çukura gömülmüştü. Bucak merkezi olarak bir ilkokula, küçük bir müdürlük binasına, bir karakola sahipti. İki tane de bakkal dükkânı

Ortaokulu nerde okudunuz?

Ortaokulu okumadım. Köy Enstitüsüne gittim. Beş yıllıktı. Sonra altı yıl oldu. Demokrat Parti 1950’de iktidara gelince Köy Enstitüleri sistemini değiştirdi. Adlarını da değiştirdi, Öğretmen Okulu yaptı, orayı bitirdim. Köy öğretmenliği yaptığım dönemde Elazığ’da dışarıdan liseyi bitirdim ve 1956 yılında Ankara Hukuk Fakültesine kaydoldum. Dört yılda orayı da bitirdim. Ama devam edemedim. Ders kitaplarını alıp çalışıyor, sene sonunda sınavlara giriyordum. Devam mecburiyeti olmayan bir fakülteydi. O dönemde bizim gibi maddi durumu elvermeyen gençler orada okuduk. Ben 1960 senesinde orayı bitirdim.

Sizin çocukluğunuzdaki ve gençliğinizdeki Mazgirt’i biraz anlatır mısınız?

Benim çocukluk ve ilk gençlik dönemlerimde araba yoktu. 1950’li yıllara kadar Mazgirt’e araba yolu yoktu. Yürüyerek gidip geliyorduk. Bizim köye beş saat mesafede idi. Mazgirt’i ilk kez Köy Enstitüsü sınavlarına girdiğimiz 1949’da gördüm. Birkaç dükkân, bir kahve, bir lokantası, sanırım bin küsur nüfuslu küçük bir kasabaydı. Şimdi de fazla değişmiş değil. Ondan sonra avukatlık yaptığım dönemde gördüm. Aldığım ilk dava, sulh ceza mahkemesindeydi. Karşı tarafın avukatı da Hasan Ünlü idi. Benim köylüm, sonradan milletvekili oldu. O davada hâkimler savunmam için, “Şimdiye kadar mahkememizde yapılan en güzel savunma” demişler. Bir arazi davasıydı, iki köylü kavga etmişlerdi. Ben iyi hazırlanmış, sözlü savunma yapmıştım.

Meslekteki ilk davanız mıydı?

Elazığ’da avukatlığa başladığım 1964 yılında aldığım ilk dava idi. Mazgirt’e otobüsle gidip geldim, taksikle, otomobille değil. Zaten otomobilim de yoktu. O gariban köylüyü de masrafa sokmamak için otobüsle gidip geldim. Hıranlı bir köylüydü, avukatlığını yaptığım kişi, ama ayrıntılarını hatırlamıyorum. Daha sonra da avukat olarak Mazgirt’e gidip

---

vardı. Ayrıca ‘Halkevi’ denilen genişçe tek katlı bir bina vardı ki öylece boş dururdu. Bu binanın ne işe yaradığını merak ederdim’ (*Anılar Belgeler*, Cilt 1, Deng Yayınları, s. 23).

geldiğim oldu. Bir keresinde aldığım bir davada, müvekkilimin yalan söylediğini gördüm. Canım sıkıldı. Belki avukat olarak verilmemesi gereken tepkiyi verdim. Ayağa kalktım, hâkime, “Bu davayı takip etmeyeceğim, çünkü müvekkilim yalan söylüyor” dedim. Düşünebiliyor musun, belki de bu meslekte bunu yapan ilk avukattım. Çıkıp gittim. Adam yalan söyleseydi onu iyi bir şekilde savunacaktım.

Hangi seneydi?

Benim Tunceli’de avukatlık yaptığım dönemdi. 1966-67 olacak. Aynı zamanda TİP’te olduğum dönemdi. İnsanlar bizimle ilişki kurmaktan korkuyordu. Bir keresinde yine Mazgirt’e gitmiştim. Duruşmadan çıkınca gidip memurlar lokalinde bir masaya oturdum, çay söyledim. Çevre masalarda oturan bir dizi adam bana hoş geldin demekten bile korktular. Bir ikisi uzaktan merhaba dedi. Ben oralıyım, avukatım, beni tanıyorlar hepsi. Bir-iki gün sonrasıydı, oradan bir sağlık memuru Tunceli’ye gelmişti, yazıhaneme uğradı. Yazıhanemde o anda müşterim olan iki köylü de oturuyordu. “O gün geldin kusura bakma Kemal Bey, sana hoş geldin diyemedim, korktum” dedi. İki köylü, ne olduğunu anlamadılar, garip garip baktılar. Dedim, “Korkuyorsan sana helal olsun, kork! Ama bu adamların yanında söyleme bari. Bak bunlar korkmuyorlar.”

Öğretmen okulundan sınıf arkadaşım vardı, Süleyman. Birbirimizi çok severdik. Dersimliydi ve Dersim merkezde öğretmendi. Bazen yazıhanemin önünden geçerken kapıdan kafasını uzatır, “Merhaba” der kaçardı. Gelip oturmazdı. Yani çok zor koşullarda çalıştım.

Akçadağ’ı bitirdikten sonra öğretmenlik tecrübeniz oldu mu?

Ben son yılda bir sürgün yaşadım ve enstitüyü Diyarbakır-Ergani’deki Dicle Köy Enstitüsünde bitirdim. Tayinim Van’ın Muradiye ilçesinin Kortsot köyüne çıktı. Kürt köyüydü tabii. Gitmeden önce Van’da Türkmenler yaşıyor sanıyordum. Bize öyle öğretmişlerdi. Gittim ki orada da bizim Kürtler yaşıyor... Orada iki yıl öğretmenlik yaptım. İki yıl sonra tayinimi Ankara’ya istedim. Belki merkeze alınırım da belli saatlerde fakülteye devam edebilirim diye. Ama orada da beni Koçhisar’ın bir köyüne verdiler; yani tayinimi merkeze yapmadılar. Fakültenin üçüncü yılı da o köyde geçti.

Üçüncü yılın sonunda Mili Eğitim Müdürüne gittim. “Hukuk Fakültesi’nin dördüncü sınıfına geçtim, okula devam etmek istiyorum, beni merkezde bir okula alın” dedim. Adam bana baktı da müstehzi bir şekilde “Kavaklıdere ilkokuluna alalım mı?” dedi. Ben, alay mı ediyor, yoksa ciddi mi diye düşünürken o şöyle devam etti: “Sen daha yenisin, merkeze ancak uzun yıllar hizmet etmiş öğretmenler alınabilir.” Buna canım sıkıldı ve şöyle dedim: “Demek bu ülkede yoksulların okuma şansı yok. Ne yapalım, ben de öğretmenlikten ayrılırım.” Böyle bir cevap beklemiyordu, şaşırды tabii. Onun ne cevap vereceğini beklemeden yürüyüp kapıdan çıktım. Dediğimi yaptım ve öğretmenlikten ayrıldım. 1959 yaz sonlarıydı (Anılarımda yanlışlıkla 1958 yaz sonu denmiş). Ama parasız kaldım. Hatıralarımda bunları anlatmışımdır. Sonra bir sınava girdim ve Ankara’da Tarım Bakanlığı emrine tayinim çıktı. Orada bir yıl da muhasebe memurluğu yaptım. Ama yine okula devam edemedim. Yine de okulu 1960 Haziranında, hiç ikmale kalmadan dört yılda bitirdim.

Hatıralarınızda var mı, bilmeden soruyorum. Ankara’da Dersimli öğrenciler veya çalışanlar 1950’lerin sonunda dernek kuruyorlar hatıralarınızda var mı?

Hatıralarımda bu konuda bilgi yok. 1958’de kurmuşlar. Ben, üniversitenin ilk üç yılında, Haziran ayındaki sınav dönemi hariç, hep Ankara dışında idim. Ancak son yıl (1959 sonu ve 1960) Ankara’da oldum. Bu nedenle, bu derneğin kuruluşuna ve çalışmalarına pek katkı olmadı. Tunceli Kültür Derneği’nin bir gecesine katıldığımı hatırlıyorum. Ceride-i Dersim adıyla bir ya da iki sayı çıkan bir yayınları olmuştu, ona bir yazı da yazmıştım. 1963 yılında, kaymakamlık stajı yaptığım dönemde, Tunceli Derneği Başkanı Ali Anagür’e yazdığım bir mektuptan dolayı merkeze alındım ve bir süre sonra kaymakamlık stajımı bıraktım.

Biraz Mazgirt’in 1938’ine gelmek istiyorum. Mazgirt’e dair bilgi paylaşır mısınız?

Mazgirt yöresi aşiretleri 1937-38 direnişine katılmamışlar. Direniş daha çok Kalan, Hozat, kısmen Çemişgezek ve diğer yörelerde yaşanmış. Buna rağmen direniş bastırıldıktan sonra her tarafa askeri birlikler sevk etmişler.

Annem o günleri şöyle anlatıyordu: “Ekin biçiyorduk, sen kundaktaydın, uzaktan top sesleri geliyordu. Askerin Dersim’i kırdığı zamandı...”

Annem, Kalan merkezine düşen, Dımılî lehçesi konuşan Alan Aşiretinden, Çukur köyündendir. Çukur Beyleri onun amcaları oluyor. Onlar da kurşuna dizilmişler.³ O yöre büyük kıyım yaşadı ve sürgüne uğradı. Direniş bastırıldıktan sonra askeri birlikler bizim köye de uğrayıp kamp kurmuşlar. Bizim köylülerin bir kısmı, babam da dâhil olmak üzere, burada da kıyım olabilir diye kaçıp çevredeki ormanlık alanlarda saklanmışlar. Bizim yöre direnişe katılmadığı için öylesi bir geniş bir kırım yapılmamış; ama daha sonra, yöre halkına gözdağı vermek için, bizim köyden ve çevre köylerden önde gelen kişiler seçilerek Mazgirt merkezine çağrılmışlar. Gidenler Yeşil Baba’yı geçince, Mazgirt’e varmadan Kêrt denen yerde kurşuna dizilmiş, ya da süngülenmişler.

Sizin köylü olanlar kimlerdi?

Biri Momin gilden biri de Mikê gilden. Her ikisinin adı da Zülfü idi. Bunlar köyün önde gelen ailelerindedir. Bunların cenazelerini almak o koşullarda mümkün olmamış elbet. Yine de Mikê gilden olan Zülfü için yakınları bu son yıllarda köy mezarlığında sembolik bir anıt mezar yapmış ve mermerden mezar taşına benim “Dersim” adlı on bir bölümlük şiirimin ilk bölümünü kazımışlar. 1969’da Halk Oyuncularının sahnelediği Pir Sultan piyesi nedeniyle Tunceli’de meydana gelen olayların ardından yazdığım bu şiirin söz konusu bölümü şöyledir:

D E R S İ M

Bir eski öyküdür bileceksiniz
Masallardan kalmıştır Dersim
Ülkemin ortasında gizli
Yanık bir Türküdür Dersim

---

³ Kemal Burkay, anılarında annesine dair şu bilgiyi verir: “Annem Azime’nin çocukluğumda bize anlattıklarından aklımda kaldığı kadarıyla Quşxane köyündenler. Babasını çocukken yitirmiş. Annesi yeniden evlenip başka köye gittiği için akrabalarının yanında büyümüş. Kendisinden küçük bir kardeşini, yine Dersim isyanlarından biri sırasında bir subayın evlat edinerek götürdüğünü anlatırdı” (*Anılarım*, Cilt 1. Deng Yayınları, 2002, s. 11-12).

Mazgirt

Yıl otuz sekizdi dağlarda
İri ceviz ağaçları ve atım vardı
Bir arpa ekmeği kadar sıcaktı
Toprağım, karım ve çocuklarım

Oysa soğuk bir kuştur
Parıldar süngü

Bana neden uzaksın düşündün mü?
Kurda kuşa dostluğumu düşündün mü?
Bu sular da ölüm bile güzel
Sen hiç kurşunların anlamını düşündün mü?

Yıl otuz sekizdi dağlarda
İri ceviz ağaçları ve atım vardı
Güneş ve sular ülkesinde orda
Orda ki eski bir öyküdür Dersim

38’de kaç kişinin öldürüldüğünü tahminen biliyor musunuz?

Sayı olarak bilmiyorum, ama anlatılanlardan bunun yüzün üzerinde, belki de çok daha fazla olduğunu sanıyorum.

Peki, sürgüne gönderilen aileler hakkında bilginiz var mı? Mazgirt için soruyorum.

Mazgirt yöresinde sürgüne gönderilenler var. Ama ayrıntılı bilgim yok. Mesela Canık’ten Hıdır Öztürk (Xidî Beko). Bursa taraflarına sürülmüştü. Daha sonra sürgünden döndü ve Mazgirt’e Belediye Başkanı oldu. Ermeni asıllı, ama Kürtleşmiş... Köylüler onlara “Mala Beko” derlerdi, yani Beko gil... Canık’ta Ermeniler ve Kürtler yan yana yaşamışlar. Bu, Ermeni gezgin Antranik’in Dersim’e ilişkin kitabında da var. Antranik, Mazgirt’in diğer bazı köylerinin yanı sıra Canık’e de uğruyor ve bu köylerde Ermenilerin ve Kürtlerin birlikte yaşadıklarını anlatıyor.

Hıdır Öztürk’ün kitabına denk geldim, Ermeni Mezalimi’ni konu edinen.

Ben o kitabı okumadım. Ama şimdi siz söyleyince hatırladım. Böyle kişiler, hem Kürtler hem Ermeniler arasında var. Çok ilginçtir, kendisi Kürt

olup Kürt düşmanlığı yapan İsmet İnönü... Mustafa Kemal, Şeyh Sait ayaklanması öncesi, Lice olayları nedeniyle, o dönemin başbakanı Fethi Okyar'a "orduyu harekete geçir" diyor. Ama Fethi Okyar, "Paşam, olay küçük, büyütmeyselim" diyor. Lice'de bir olay olmuş birkaç jandarma ölmüş... Mustafa Kemal derhal onu görevden alıp yerine İsmet Paşa'yı getirmiş. İsmet Paşa aslen Bitlisli bir Kürt, ailesi sonradan Malatya'ya gelip yerleşmiş. Ama bildiğiniz gibi, hiç tereddüt etmeden gidip bölgede tam bir kıyım yaptı. Maalesef böyleleri çok var. Hıdır Öztürk de kendisini kabul ettirmek için bunu diyebiliyor. Başka şeyler de var. Farklı kökenlerden gelip, 12 Eylül döneminde Kontrgerilla örgütünde çalışan insanlar... Tek tek isim vermeyeyim, versem hepsini tanırırsınız.

Siz Dersim katliamı ile Kemalist dönem politikalarıyla ne zaman ilgilenmeye başladınız?

Hem genel planda Kürt sorunuyla, hem de özel olarak Dersim sorunuyla ilgilenmem 19-20 yaşlarımda başladı. Bu dönemde elime geçen ve beni çok etkileyen kitaplardan biri Dr. Nuri Dersimi'nin "Kürdistan Tarihinde Dersim" kitabıdır. Elden ele dolaşmış, ilk ve son sayfaları kopmuştu. Daha sonra Kürt sorunu konusunda okuyup yazdıkça başka kaynaklara da ulaştım ve Cumhuriyet öncesi ve sonrası Kürt tarihi ve Dersim yöresinde yaşananlarla ilgili olarak da yazdım. Bu arada Ermeni-Kürt ilişkilerine de değindim.

Antranik'in kitabı hangi yıllarda Kürtçeye çevrildi.

Sanırım 2000'li yılların başındaydı. Bir Sovyet Kürdü, Têmurê Xelil, Kurmanciye çevirmişti, ben de redakte ettim ve basıldı.

Çocukluğunuzda Mazgirt'teki Alevi geleneklerini anlatır mısınız?

Bilirsiniz Alevilerin pirleri ve rayberleri var. Köyümüzde de Dede aileleri vardı. Bizim Pirlerin Bingöl tarafından, Delikan'dan geldiği söyleniyor. Rayberler ise başka köylerden geliyorlardı. Bu konuya çok yoğunlaşmadım. Çocuk yaşta köyden ayrıldım. Gençlik dönemimde solcu olduğum için pek umursamıyordum. Çocukken bir cem ayine katılmışım.⁴

---

⁴ Antlarında, daha ilkokul çağında bilimle dinin karşı karşıya geldiğini ve bilim dünyasının gerçek olduğunu kavradığını belirten Kemal Burkay, şu bilgiyi aktarır: "Bizim ailenin Pirleri

Dedeler saz çalar, beyit okurlar, köylüler kadın-erkek sema dönerlerdi. Babam ve amcam ise ayrıca Kuran okumayı, namaz kılmayı bilirlerdi.⁵

Babanız ve Amcanız bunları nereden öğrenmişti?

Bizim köyde açılan bir okulda öğrenmişler. Hatta bir ara nasıl olmuşsa, ilçe merkezi bizim köye nakledilmiş. 1938'den önce... Dersim yöresinde de daha 19. yüzyıl boyunca ve 20. yüzyıl başlarında çeşitli ayaklanmalar olmuş. Mazgirt merkezi daha kuzeydeki silahlı aşiretlerin saldırısına uğradığı için, ilçe merkezini bir süre bizim köye almışlar. Dırban'da o ara Arap harfleriyle eğitim yapan bir okul da açılmış. Bizim köyden ve komşu köylerden bir dizi insan orada okumuş. Amcam ve babam da genç yaşlarında orada eğitim görmüşler.

Mazgirtli olup sizin kuşaktan önce üniversite okuyan kimler var?

Bizim köyde benden önce yüksekokul okuyan Mehmet Ali Demir ve Hasan Ünlü var. Biri senatörlük biri milletvekilliği yaptı. Hasan Ünlü ve amcamın oğlu Hüseyin, ilkokulu bizim köyde bitirdikten sonra Elazığ'a gidip ortaokulu orada okudular. Hasan Ünlü, liseden sonra Ankara Hukuk Fakültesini bitirdi. Mehmet Ali Demir, bildiğim kadarıyla Eğitim Enstitü mezunu. Sonra Antep yöresinde sanat okulu müdürlüğü yaptı. O yıllarda Eğitim Enstitüsünü bitirenlerden biri de bizim köyden Mehmet Ali Aslan'dı. İzol köylerinde de Hukuk Fakültesini bitirenler vardı. Onlardan biri

---

Hasan Dede ailesi idi ve Cemal Abdal Ocağından idiler. Bizim köyde kalıyorlardı ve yoksul insanlardı. Köyümüzde beş altı tane Dede ailesi vardı. Bunlar genellikle ya topraksız ya da az topraklı insanlardı. Taliplerinden aldıkları 'çıralık' ya da hediyeler, geçimlerini sağlamaktan çok uzaktı. Bu nedenle çalışmak zorundaydılar. Bazıları çıralık alma işine de boş vermiş, kendisini tümüyle işe güce vermiş tipik emekçi köylülere dönüşmüştü. Ama onlar da yine kutsal sayılırlar ve elleri öpülürdü" (*Anılarım* Cilt 1, s. 25-26). Burcak, köyündeki Alevi geleneklerini de bu yaklaşımına uygun bir dille anlatır: "Bir de ip bağlama olayı vardı. Kimi insanlar ipe bakar, düğümler atar ve sözde gıyaptan bilgi verirler. Ete Şre denen yaşlı, tek başına yaşayan bir kadın bunu yapardı. Sanki ortaçağlardan kalma ama zararsız bir cadıydı" (*A.g.e.*, s. 37).

⁵ Babasının bu yönüyle ilgili bilgiyi de anılarında şöyle aktarır: "Babam bizim köyde ve yakın çevrede imamlara özgü bazı dini görevleri de yapardı. Nikâh kıyar, ölüm olaylarında cenaze namazı kıldırır, kuran okurdu. Bunun için para da alır ve bu aile bütçemize önemli bir katkı olurdu. Ne var ki bu yüzden onu ihbar ettiler. Bu işlerin devlet memuriyetiyle bağdaşmadığı ileri sürülerek 1951 yılında öğretmenlikten atıldı" (*Anılarım*, Cilt 1, s. 61).

Adil, diğeri Turabi Erdoğan'dı. Yine Hıran yöresinden Hüseyin Duman, Hukuk Fakültesini bitirmişti, askeri hâkimdi. O dönemde bölgede üniversite mezunları çok azdı. 1940'larda açılan Köy Enstitülerine bizim köyden ve çevre köylerden yüzlerce insan gitti. Ondan sonra, hem bizim köyde hem de çevre köylerde yükseköğretim ve üniversite mezunlarının sayısı çok arttı.

Sizin doğduğunuz yıl açılan Elazığ Kız Enstitüsüne giden tanıdığınız oldu mu?

Onları tanımam da Akçadağ Köy Enstitüsü'nü bitiren İnci Hanımı tanıyorum, öğretmenimizdi. İnci Gedik, komşu Mastan köyündendi. Babası Mustafa Ağa uyanık bir adamdı, diğeri bir kızını da okutmuştu. O dönemde kız çocuklarını okutmak, bizim yörede de ayıplanıyordu. Ama Mustafa Ağa, bu köhne geleneğin yıkılmasında öncü bir rol oynadı.

Sıdika Avar ismini hiç duydunuz mu?

Evet, Elazığ Kız Enstitüsü müdürü. Dersim'den yetim kızları alıp götürmüş. Onları tanımadım. Benim tanıdıklarım Akçadağ'da okuyanlar. Sıdika Avar'ın götürdükleri değil.

Sizin hayatınız çoğunlukla Mazgirt dışında geçti. Geriye döntip baktığınızda Mazgirt'le temaslarınız nasıl sürdü?

Çocukken çevre köylere, Mazgirt merkeze ve Peri Bucağına zaman zaman gidip geldim. Avukat olduktan sonra da Mazgirt merkezine duruşmalara gittim, TİP'te siyasete girdikten sonra Mazgirt merkezinde de partiyi örgütledim ve Hıran köylerinin bazısı dışında gitmediğim köy kalmadı. Yalnız kendim aday olduğum için değil. 1965 Senato Seçimlerinde bizim adayımız bir öğretim üyesiydi. ODTÜ fizik hocası Ali Fuat Cesur, profesördü. Onunla birlikte Mazgirt'in bir kısım köylerini dolaştık. Pülümür tarafına gittik. Anılarımda bunları anlattım.

Geçtiğimiz yaz memlekete gittiniz mi?

Her yaz gidiyorum. Yurtdışından döndükten sonra da gittim. Genelde köye gidiyorum, ama bazen diğeri köylere de uğruyorum. HAK-PAR Genel Başkanlığı yaptığım dönemde, 2014 yerel seçimleri sırasında, parti otobüsümüzle Mazgirt merkezine de uğradım. Bir kahve önünde hemşerilerimle

sohbet ettik. Belediye Başkanı da oradaydı. Sol bir partiden seçilmişti, sanırım Evrensel grubundandı. İyi bir sohbet oldu. Mazgirt'te bir sokağa benim adımlı vermişler. Daha sonra haberim oldu. Sağ olsunlar düşünmüşler...

SONUÇ

Kemal Burkey, Türkiye kamuoyunda hem Kürt hareketinin politik liderlerinden biri olarak hem de edebiyatçı ve şair kimliğiyle tanınır. Bu iki özelliğin bir arada olması gayet olağandır. Esasen politik literatürü iyi bilen ve bu özelliğiyle herhangi bir politik hareket içinde yer alan insanların edebi yanları da çok güçlü olabilir. Sürekli okuma, anlama ve analiz çabaları ve hayatın içinde örselenme, insanda, bu iki yönü bir arada besler ve yeniden üretir. Kemal Burkey, bunun haklı ve belki de en fazla bilinen örneğidir.

Bununla birlikte bu özelliklerin her birisinin kendine özgü bir mecrası vardır ve doğal olarak kendine uygun pratikler üretir. Arkadaş çevresi ve yakından tanıyanların zaman zaman dile getirdiği gibi, Kemal Burkey, siyasal görüşlerinde oldukça tutarlı ve katıdır. 'Tutarlı' ve 'katı' kelimelerinde dile gelen bu iki nitelemeyi ayrı ayrı kullanırsak olumlu ve olumsuz yargılara işaret edebilir. Gerçekte, ne tutarlı olmak her zaman olumlu bir duruma göndermedir ne de katı olmak her zaman olumsuz bir duruma. Dolayısıyla her halükarda somut bağlamına bakmak gerekir. Açık ki Kemal Burkey, politik görüşlerinde tutarlı olmaya özen gösteren ve katılığı da buradan gelen bir politik kişiliktir.

Ben, tanıştığım ve sohbet ettiğim birkaç saat içinde Kemal Burkey'in son derece naif kişiliğine; nazik bir ev sahibi, sükûnetli bir anlatıcı, saygılı bir sohbet insanı olma haline tanıklık ettim.

Temsil ettiği siyasal geleneğin şimdiki haliyle değil de daha çok geçmişle ilgili olduğumu söylemek isterim. 2009-10 yıllarında Dersim Derneği'nin davetiyle gittiğim Berlin'de, KOMKAR'ın merkezini ziyaret etmiştim. Mekân, 1970'li yıllardan başlamak üzere arşivlerin ve geniş bir kütüphanenin yer aldığı ve hatta çok dilli bir de kreşin olduğu bir kampüs gibiydi. Orada özellikle arşivlere baktım ve bu geleneğin daha 1970'li yıllarda hangi konuları politik müzakerelerin mevzusu yaptığını gördüm. En çok ilgimi çeken hususlardan birisi, Kürtçenin kendi başına önemine dair he-

nüz politik bilincin zayıf olduğu zamanlarda, 'Kürtçe gramer'i bile anlatan yazıları görmek olmuştı. Kürt siyasi hareketinin geçmişteki düşünsel seviyesini göstermek açısından bu örnekler çok anlamlıydı. Bunun sürdürülememiş olması, kuşkusuz sadece Kürtler için değil, bir bütün olarak sosyalist hareket için bir kayıp olmuştur.

Gelgelelim dönemin sosyalist hareketi ve onun bir parçası olarak Kürt hareketi de, aslında büyük ölçüde modern paradigmadan etkilenmiştir. Modern paradigma, bilhassa kimlik meselelerini ve onun içinde inanç kimliklerini, genellikle geçmişe, eskiye, yıkılıp gidecek olana ve feodalizme ait görmüştür. Böyle olunca mesela bir inanç kimliği olarak Alevilik, sosyalist hareketin ve aynı çizgideki Kürt hareketinin gündemine neredeyse girememiştir. Yıllar sonra Kemal Burkey'la görüşürken bile hâlâ aynı eğilimin etkilerini gözlemlediğimi belirtmek isterim. Kendisinin Anılar-Belgeler ilk kitabında bu etki çok daha güçlü ve net şekilde görülebilir. Diğer bir ifadeyle Alevilik, Kemal Burkey'ın ve temsil ettiğı siyasi yaklaşımın gündemine pek de fazla girmemiştir, üstelik kendisi Alevi bir ailenin çocuğı olduğı ve aynı zamanda bu kimlikten olmanın bedelini de ağır biçimde ödediğı halde. Bu tecrübe de aslında bütün sosyalist hareketin ortak özelliğidir.

İçinde Kürt hareketinin de olduğı sosyalist dünyanın bir özelliğı de kendi içinde/arasında var olan ve olması da normal sayılabilir farklılıkları bir tür katı duvarlar biçiminde adeta örmüş olmasıdır. Böyle olunca farklı yaklaşımlar, siyasal düşünceler, çeşitli kesimler arasında temas edebilmeyi bile çoğı kez frenlemiştir. Geriye dönüp baktığımızda bu duruma dair o kadar çok örnek görürüz ki, bir kısmı dramatik sonuçlar üretmiştir. Kemal Burkey, elbette tek örnek değildir ama herhalde bu durumun ürettiğı gerilimden en fazla etkilenen politik şahsiyetlerden birisidir. Bu konuda dinlediğim öykülerden çıkardığım sonuç budur.

Bu söyleşi için Kemal Burkey'a çok teşekkür ederim. Umuyorum ki Mazgirt kitabı ve bu kitaba katkısı vesilesiyle kendisiyle Mazgirt'te de sohbet edebiliriz. Bu küçük coğrafyanın, dünyaya anlatılacak büyük öyküleri üzerine. Sosyalist hareketin gündemine girememiş olsa da, dünyanın kültürel haritası içinde fark edilebilecek Mazgirt'in kültürel gelenekleri üzerine...